

Rocznik Sławistyczny, t. LXXI, 2022

ISSN 0080-3588

DOI: 10.24425/rsław.2022.142769

Sylwia Sojda *

Uniwersytet Śląski
Katowice

O nowym typie złożzeń we współczesnej polszczyźnie

Rec. Marta Vojteková, **Nové kompozitá s iniciálovými bázoidmi cudzieho pôvodu v poľštine**. – Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2021. – 184 s.

Monografia Marty Vojtekovej pt. *Nové kompozitá s iniciálovými bázoidmi cudzieho pôvodu v poľštine* to najnowsza publikacja na polu badań polonistycznych na Słowacji. Wydana nakładem Uniwersytetu Preszowskiego praca, dostępna również w wersji elektronicznej (<https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?file=/web/kniznica/elpub/dokument/Vojtekova12/subor/97880555272158.pdf>), liczy 183 strony i podejmuje problematykę nowego typu złożzeń w języku polskim z bázoidem obcego pochodzenia w pozycji inicjalnej. Struktura monografii obejmuje wstęp, cztery rozdziały, wnioski, bibliografię, indeks nazwisk oraz indeks bázoidów opisanych w pracy.

Autorka poddała analizie wyrazy złożone o charakterze neologizmów, będące częścią leksyki polskiej prasy z lat 2001–2005, opracowanej w sześciotomowej publikacji pod redakcją Teresy Smółkowej *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005*. Monografia ma na celu poszerzenie wiedzy o jednym ze sposobów wzbogacania słownictwa – o tworzeniu nowych wyrazów za pomocą

* Sylwia Sojda, Assistant Professor, The Institute of Linguistics, University of Silesia, Katowice, Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3114-9006>.

e-mail: sylwia.sojda@us.edu.pl.

kompozycji, co oznacza zwrócenie uwagi na silniejszą w ostatnich latach w języku polskim pozycję złożzeń, zwłaszcza tych, z nowymi elementami inicjalnymi, tzw. bazoidami (*bázoidy*). Wykorzystując metodę minimalnej segmentacji i powtarzalności komponentów, M. Vojteková wyodrębnia bazoidy, które następnie charakteryzuje formalnie, semantycznie i etymologicznie.

Rozdział pierwszy (*Neológia a neografia*, s. 11–34), poświęcony jest teoretycznemu podejściu do neologii (jako subdyscypliny leksykologicznej badającej neologizmy) oraz neografii (subdyscypliny leksykograficznej obejmującej tworzenie słowników neologizmów). Autorka omawia tu podejścia lingwistów polskich do rozumienia i typologii neologizmów, prezentuje szczegółowy stan badań z obszaru neologizacji w języku polskim oraz dorobek leksykograficzny drugiej połowy XX i początku XXI wieku. Rozważania teoretyczne uzupełnia przykładami opracowanych haseł słownikowych ze słowników neologizmów oraz słowników ogólnych języka polskiego.

Rozdział drugi (*Kompozícia a kompozitum*, s. 35–48) przedstawia zagadnienia kompozycji i złożzeń na podstawie polskiej literatury przedmiotu oraz w oparciu o teorię motywacji słowotwórczej Juraja Furdíka. M. Vojteková wyjaśnia definicję kompozycji (*kompozícia, skladanie*) oraz composita (*kompozitum, zložené slovo*), zaznaczając, że w polskiej tradycji lingwistycznej stosowane są najczęściej terminy *złożenie* i *wyraz złożony*, rzadziej *kompozitum, compositum*. W tym rozdziale prezentuje również typologię złożzeń rzeczownikowych i przymiotnikowych (2.1.), opisuje złożenia właściwe (2.1.1) (*pravé kompozitá*), zrosty (2.1.2) (*zrasty, zrazeniny, zložky, nevlastné zrazeniny, juxtaponované spojenia*), zestawienia (2.1.3) (*združené pomenovania, ustálené slovné spojenia, viacšlovné pomenovania*), złożenia jednostronnie motywowane i quasi-złożenia (2.1.4) (*jednostranne motivované kompozitá a kvázikompozitá*) oraz, dyskusyjne, skróty (2.1.5) (*skratkové slová*) i tzw. derywaty od wyrażen przyimkowych (2.1.6).

Wyraźnie inny charakter mają dwa kolejne rozdziały: 3. *Nové kompozitá s iníciaľovými bázoidmi cudzieho pôvodu* (s. 49–74) i 4. *Prehľad iníciaľových bázoidov* (s. 75–152). Ich koncepcja oparta jest na pogrupowaniu bazoidów w swoisty słownik, z odniesieniem do etymologii, zaprezentowaniem definicji słownikowych oraz przykładami neologicznych złożzeń z tymi komponentami.

W rozdziale trzecim Autorka zwraca uwagę na zakres terminu *neologizacja* (*neologickost*), pod którym rozumie nie tylko nowe leksemy (neologizmy właściwe), ale również nowe znaczenia słów (neosemantyzację) oraz zmianę zakresu wyrazu. 915 złożzeń z inicjalnymi bazoidami obcego pochodzenia wyekscerpowanych z pracy *Nowe słownictwo polskie* (2010–2015) zweryfikowano następnie w pięciu słownikach języka polskiego (SJPSz, ISJP, USJP, SJPD, WSJPŻ). Efektem tej weryfikacji był wniosek, że liczba zarejestrowanych złożzeń tego typu wzrasta wraz z datą wydania słownika. W dalszej części rozdziału (3.2) Vojteková analizuje i charakteryzuje materiał leksykalny z perspektywy słowotwórczej, zwracając uwagę na procesy leksykotwórcze: derywację i kompozycję.

Posługuje się terminologią opartą na pracach Ološtiaka, Wojtekowej, Oriňakovej (2018) oraz Ološtiaka, Wojtekowej (2021) i prezentuje definicje terminów: *báza* (s. 56), *bázoid* (s. 57), *semikompozitum* (*monobázoidné kompozitum*) (s. 59) czy *kvázikompozitum* (*dibázoidné kompozitum*) (s. 61). Przybliża również problematykę wariantywności bazoidów (s. 69), ich pochodzenie (s. 70), polisemię (s. 73) i homonimię (s. 74).

Rozdział czwarty obejmuje przegląd 276 bazoidów inicjalnych będących komponentami złożeń w języku polskim. Poszczególne cząstki są starannie opracowane, Autorka podaje pochodzenie i znaczenia każdego bazoidu na postawie słowników ogólnych języka polskiego, zamieszczając jednocześnie przykłady złożeń z informacjami o wydzieleniu, pisowni i rejestracji bazoidów w opracowaniach leksykograficznych. Poniżej przedstawiam przykładowe opisy wybranych bazoidów (*arachno-*, s. 81; *dendro-*, s. 94; *trycho-/tricho-*, s. 146):

arachno-

Komponent je gréckeho pôvodu (gr. *arachne* „pavúk”). Ako samostatný komponent ho výkladové slovníky nespracúvajú. NS₄ uvádza kvázikompozitum *arachnofobia*, na základe ktorého sa dá odvodiť význam bázoidu „związany z pajákami”. Bázoid *arachno-* vyčleňujeme na základe spájateľnosti druhého komponentu *-fobia* s viacerými komponentmi (K_n + K₂), porov. lexémy *bakteriofobia* a *eurofobia* doložené v NKJP.

dendro-

Bázoid je gréckeho pôvodu (gr. *denron* „drzewo”). Ako samostatný komponent s významom „związany z drzewem, drewnem” ho spracúvajú USJP a WSJPD. NS₄ eviduje polymotivované lexémy (semikompozitá alebo desubstantívne deriváty) *dendrochronologiczny* a *dendrochronolog*. Adjektívum *dendrochronologiczny* uvádzajú USJP a WSJPD. Bázoid *dendro-* možno vyčleniť na základe spájateľnosti s viacerými komponentmi (K_n + K₂), porov. lexémy *dendrochronologia* a *dendrologia* doložené v NKJP.

trycho-/tricho-

Bázoid je gréckeho pôvodu (gr. *trix*, gen. *trichos* “vlas”, Vokurka, Hugo et al. 2015, s. 1026). Ako samostatný komponent ho výkladové slovníky nespracúvajú. NS₄ uvádza kvázikompozitum *trichogram* a polymotyvanú lexému (derivát alebo kvázikompozitum) *tricholog* s významom bázoidu „związany z włosami”.

Monografię M. Wojtekowej cechuje nowatorskie ujęcie zagadnień związanych z neologizacją oraz kompozycją i złoženiami we współczesnym języku polskim. Przedstawia nowe, dla lingwistyki polskiej, spojrzenie na tę problematykę, a optyka zagranicznej polonistki jest z pewnością cennym wkładem dla rodzimych badań w zakresie technik i mechanizmów słowotwórczych. Może z pewnością stanowić punkt wyjścia i inspirację dla dalszych rozważań, również o charakterze konfrontatywnym w obrębie (nie tylko) języków słowiańskich.

Literatura [References]

- ISJP = *Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, t. 1–2, Warszawa 2000.
- Nowe słownictwo polskie 2010–2015* = *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005*, red. T. Smółkowa, cz. 1: A–D; cz. 2: E–J; cz. 3: K–M; cz. 4: N–R; cz. 5: S–U; cz. 6: W–Ż, Kraków.
- Ološtiak M., Vojteková M., 2021, *Kompozitnosť a kompozícia (príspevok k charakteristike zložených slov na materiáli západoslovanských jazykov)*, „Slovo a slovesnosť”, roč. 82, č.2, s. 95–117.
- Ološtiak M., Vojteková M., Oriňáková S., 2018, *Slovotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine*, Prešov.
- SJPD = *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 1–10, Warszawa 1996.
- SPJSz = *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1–3, Warszawa 1978–1981.
- USJP = *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1–4, Warszawa 2003.
- Vojteková M., 2021, *Nové kompozitá s iníciaľovými bázoidmi cudzieho pôvodu v poľštine*, Prešov.
- Vokurka M., Hugo J. et al., 2015, *Velký lékařský slovník*, Praha.
- WSJPŻ = *Wielki słownik języka polskiego*, red. P. Żmigrodzki, Kraków, 2007–, online: <http://www.wsjp.pl>.

Summary

On the new type of compounds in contemporary Polish

The subject of this review is the monograph of Marta Vojteková on the new compounds with initial baseoids of foreign origin in contemporary Polish.

The author describes Polish lexicon occurring in the Polish press in 2001–2005 excerpted from the work by Teresa Smółkowa (ed.), *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005*. Vojteková presents the set of 276 baseoids occurring as the initial part of compounds gathered as a dictionary, which can serve as a starting point for the preparation new neological sources or for further linguistic research on baseoids.

Keywords: compounds, compoundhood, word-formation, baseoid, Polish language.